

Hrvatski studenti 19. stoljeća – prozor prema Srednjoj Europi

Sažetak

Ovaj se rad bavi pitanjem hrvatskih studenata na srednjoeuropskim sveučilištima u 19. stoljeću. Hrvatski su studenti, kao i ostali južnoslavenski studenti u Monarhiji, redovito odlazili na studij u velike gradove – poput Beča, Praga i drugih. Cilj je rada prikazati povezanost studenata sa srednjoeuropskim kulturnim krugom gradova u kojima su studirali. Problematizirat će se i njihovo djelovanje, obilježeno prenošenjem kulturnih fragmenata, zajedno s modernizacijskim tendencijama, natrag u domovinu, odnosno način na koji je takva razmjena utjecala na kulturni i politički napredak hrvatskih zemalja.

Ključne riječi

studenti, hrvatski studenti, Srednja Europa, 19. stoljeće, kultura

Poznata je činjenica da su hrvatski studenti, prije osnutka modernoga sveučilišta u Zagrebu 1874. godine (ali i nakon toga), svoje znanje usavršavali izvan Hrvatske, u brojnim srednjoeuropskim sveučilišnim gradovima. Bilo im je omogućeno pristupiti srednjoeuropskome kulturnome krugu, zato što su pripadali Habsburškoj Monarhiji. Lako su i jednostavno odlazili u gradove poput Budima i Pešte (od 1873. Budimpešte), Pečuha, Beča, Graza i Praga. Pritom valja imati na umu da je, među elitom 19. stoljeća, kultura njemačkoga, mađarskoga i francuskoga jezika bila velika, stoga nije postojala jezična barijera. Studenti su, zbog svojih veza s inozemstvom, a posebice s bogatim i razvijenim srednjoeuropskim kulturnim krugom, često bili nositeljima različitih pokreta, pobuna i napredaka na području kulture i znanosti, ali i političkoga života.¹

¹ Tihana Luetić, „The Migration and Experiences of Croatian Students,“ u *The Entangled Histories of Vienna, Zagreb and Budapest (18th-20th Century)*, ur. Iskra Iveljić (Zagreb: Filozofski fakultet, 2015), 288.

Pod utjecajem prosvjetiteljstva i Francuske revolucije, u Europi se tijekom 19. stoljeća postupno javlja val promjena vezanih za cilj sveučilišnoga nauka. Napušta se tradicionalan skolastički cilj reprodukcije znanja, a studente se potiče na veću kreativnost i razmišljanje, prema idejama Alexandra von Humboldta i njegove filozofije obrazovanja.² Kasnije će razvoj pedagogije odigrati važnu ulogu u reformama na području školstva i znanosti, što će se dodatno odraziti na kvalitetu, organizaciju i samu ulogu srednjoeuropskih sveučilišta. Studenti postaju sve važnijim čimbenikom socijalnoga djelovanja. U društvu koje je jedva pismeno,³ oni su visokim obrazovanjem predodređeni postati intelektualnom (a često i političkom) elitom u svojoj domovini. Na taj način djeluju i hrvatski studenti koji studiraju na inozemnim sveučilištima. Visoko obrazovanje omogućuje aktivno političko djelovanje širemu krugu stanovništva. Studenti postaju politički aktivnima – što je ranije uglavnom bilo rezervirano za pripadnike plemstva. Moderniziranjem države i visokoga obrazovanja, u 18. i 19. stoljeću, studenti postaju građanskom elitom i važnim političkim djelatnicima. To pokazuju brojni primjeri – od vođe hrvatskoga narodnoga preporoda, Ljudevita Gaja, i njegova kruga intelektualaca, sve do tzv. *Napredne omladine*, koja je djelovala potkraj *dugog devetnaestog stoljeća*. Svima im je zajedničko studiranje na sveučilištima izvan Zagreba, odnosno Trojednoga Kraljevstva. Gaj je, primjerice, studirao na sveučilištima u Beču, Grazu i Pešti. Pripadnici *Napredne omladine* studirali su uglavnom u Beču i Pragu, stoga je *Praška skupina*, pod okriljem svojega profesora Tomáša Masaryka, bila poznata kao politički orijentirana (pripadali su joj Stjepan Radić, Ivan Lorković, Franjo Poljak i drugi). Povjesničar Damir Agičić prenosi misli Stjepana Radića, vezane za prednosti boravka studenata u inozemstvu:

Pišući o utjecaju što ga je češko sveučilište u Pragu izvršilo na hrvatske studente koji su u posljednjih nekoliko godina upravo na njegov poticaj pošli tamo studirati, Stjepan Radić isticao je 1904. godine da su se svi ti studenti u jednome »popravili«: postali su tolerantniji prema Srbima, dapače i susretljivi su prema njima, dok na hrvatsku kulturu gledaju kritički »jer se uvjeravaju, da hrvatska inteligencija kada se uspoređi s češkom, više dangubi, pije i jede nego u obće radi«. Stoga je nužno da većina hrvatske akademске mladeži proboravi barem semestar ili dva, ako već ne može duže, na češkim visokim školama, držao je Radić.⁴

² Herman Röhrs, „The Classical idea of the University – Its Origin and Significance as Conceived by Humboldt,“ u *Tradition and Reform of the University under an International Perspective*, ur. Herman Röhrs (New York: Peter Lang Publishing, 1987), 20.

³ Dinko Župan, „Kulturni i intelektualni razvoj u Hrvatskoj u »dugom« 19. stoljeću,“ u *Temelji moderne Hrvatske*, ur. Vlasta Švooger, Jasna Turkalj (Zagreb: Matica hrvatska, 2016), 274.

⁴ Stjepan Radić, „Kulturna zadaća Čeha i Poljaka među Hrvatima,“ *Hrvatska Misao* 3 (1903-1904): 68–72. Usp. Damir Agičić, „Hrvatski studenti na češkom sveučilištu u Pragu,“ *Časopis za suvremenu povijest* 30/2 (1998): 314.

U navedenu se citatu uočava razmišljanje jednoga od vođa generacije *Napredne omladine*, o tome kako boravak u inozemstvu može pridonijeti širenju vidokruga budućnih pripadnika hrvatske političke zajednice. Nakon studentskoga paljenja mađarske trobojnice 1895. godine, tijekom posjeta Franje Josipa I. Zagrebu, organiziran je odbor za pomoć mladima u pronalasku studija u inozemstvu, osobito na Bečkome i Praškome sveučilištu, pod okriljem profesora Tomáša Masaryka. Ta činjenica potvrđuje da je bila prepoznata potreba za studiranjem mladih u inozemstvu.⁵ Tako je, uz velike donacije biskupa J. J. Strossmayera, relegiranim studentima, koji nisu mogli nastaviti studij u Zagrebu, osiguran nastavak obrazovanja izvan Banske Hrvatske.⁶ To potvrđuje još jedan citat iz korespondencije Stjepana Radića: *Česi bit će još dugo nama Hrvatima učitelji u svem, a ponajpače u politici i državnoj, gdje valja dobro razlikovati cilj od sredstva i u narodnosnoj, gdje se valja kaniti uzrujavanja i oduševljenja i primiti se drobnoga rada na temelju sigurnih statističkih data.*⁷

Iznimna je važnost prijenosa različitih ideja, misli i znanja, iz srednjoeuropskoga kulturnoga kruga na hrvatski prostor. Još je u 19. stoljeću Trojedna Kraljevina Dalmacije, Hrvatske i Slavonije, imala izrazito nisku razinu pismenosti. Podatci navode kako je pismenost Banske Hrvatske, u drugoj polovici 19. stoljeća, odnosno 1880. godine, na nezavidnoj razini: nepismeno je 73.9 % stanovništva. U istoj je godini nepismenost u Donjoj Austriji obuhvaćala tek 8.5 % ukupnoga stanovništva.⁸ Navedene činjenice pokazuju važnost intelektualnoga transfera iz obrazovanih i bogatih središta Austro-Ugarske Monarhije, kao i značajnost širega obrazovanja građanstva, koje je u 19. stoljeću postajalo političkom elitom. Još 1890. godine, broj južnoslavenskih (među njima i hrvatskih) studenata na sveučilištima Dunavske Monarhije iznosio je 900. On uskoro raste u čitavoj Monarhiji, pa tako i među Južnim Slavenima, da bi 1910. godine iznosio 2500.⁹ Koliko je bio značajan broj studenata na inozemnim sveučilištima, pokazuje podatak da je na njima, akademske godine 1904/1905, studirala trećina studenata Hrvatske i Slavonije.¹⁰ Povjesničar Drago Roksandić

⁵ Agičić, „Hrvatski studenti,“ 296. Usp. Tereza Ganza-Aras, „Stav T. G. Masaryka prema hrvatskom i jugoslavenskom pitanju od kraja 19. stoljeća do 1918.,“ *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru – razdio povijesnih znanosti* 21 (1995): 199–219; Damir Agičić, *Hrvatsko-češki odnosi na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće* (Zagreb: Ibis grafika, 2000), 222–242.

⁶ Filip Šimetin Šegvić, *Patriotizam i bunt. Franjo Josip I, u Zagrebu 1895. godine* (Zagreb: Srednja Europa, 2014), 128.

⁷ Bogdan Krizman, *Korespondencija Stjepana Radića*, sv. 1 (Zagreb: Institut za hrvatsku povijest, 1972), 173.

⁸ Usp. Suzana Leček, „Pokušaji smanjivanja nepismenosti u Banskoj Hrvatskoj početkom 20. stoljeća,“ *Radovi zavoda za hrvatsku povijest* 26 (1993), 133; Župan, „Kulturni i intelektualni razvoj u Hrvatskoj,“ 274.

⁹ Arnold Suppan, „Bildungspolitische Emanzipation und gesellschaftliche Modernisierung,“ u *Wegenetz europäischen Geistes*, ur. Richard Georg Plaschka i Karlheinz Mack (München: R. Oldenbourg Verlag, 1983), 304–305.

¹⁰ Isto, 307.

ističe iznimnu važnost kulturno-intelektualnoga širenja, koje se odvijalo između Srednje i Jugoistočne Europe, napominjući da je upravo Hrvatska ključan faktor, koji poput *vrata* stoji među dvjema velikim regionalnim sredinama. On navodi i to kako „nema zemlje koja svoju državu, odnosno naciju-državu nije stvarala bez transfera znanja i umijeća te različitih drugih iskustava iz Habsburške Monarhije, odnosno, iz njemačko-austrijske Srednje Europe“.¹¹

Beč je, kao habsburška metropola, sa svojom društvenom i kulturnom strukturom, nizom važnih institucija – kazališta, muzeja – istraživačkim zavodima, kavanama, različitim društvima i časopisima, predstavljao najpoželjnije odredište studiranja. Mogućnosti su intelektualnih transfera u središtu Monarhije bile gotovo bezbrojne. Povećavanje mogućnosti inozemnoga studiranja za domaće mladiće, donijela je težnja za modernizacijom sveučilišta u Monarhiji, što je doprinijelo akademskoj mobilnosti. Akademski se mobilnost, uz izdavanje državnih ili dinastičkih stipendija, povećavala s ciljem prenošenja kulture i znanja iz centara Monarhije na periferiju, kojom se smatrala i Trojedina Kraljevina.¹² Zbog toga su mnogi domaći intelektualci studirali na dva ili tri strana sveučilišta, što im je omogućilo da upoznaju različite zemlje Monarhije, prije povratka u domovinu.

Monarhijske su vlasti bile svjesne iznimna značaja studentske misli i samoorganizacije, što je vidljivo iz činjenice da su se u Beču mnogobrojne udruge slavenskih studenata nalazile pod strogim nadzorom vlasti. Također, u svojem su statutu morale sadržavati članak u kojemu se striktno negira njihova politička svrha, kako bi se od početka usmjerile prema kulturnome djelovanju.¹³ No to nije spriječilo hrvatske studente u političkome djelovanju. Znamenita je studentska udruga *Velebit*, na Bečkome sveučilištu, nastala uz pomoć tadašnjega studenta prava, Baltazara Bogišića. Udruga *Velebit* podržavala je ideje Narodne stranke – ideje hrvatske nacionalne integracije putem južnoslavenskoga ujedinjenja – što je vidljivo u njezinu ujedinjenju s različitim zajednicama južnoslavenskih studenata.¹⁴ U takvim su udrugama studenti komunicirali jedni s drugima, sa studentima drugih nacionalnosti, profesorima hrvatskoga, ali i stranoga podrijetla, stvarajući krug razmjene ideja, koji je preko njih nalazio put natrag u hrvatsku domovinu. Kulturni i ideološki nasljednik *Velebita* bilo je Hrvatsko akademsko društvo *Zvonimir* – također u Beču. *Zvonimir* je od *Velebita* naslijedio jugoslavensku orijentaciju, a smatra se toliko značajnim, da mu se katkada pridaje vodeća uloga u formiranju hrvatskoga modernističkoga pokreta.¹⁵

¹¹ Drago Roksandić, „Postoji li još uvijek Srednja Europa?“, *Historijski zbornik* 65/1 (2012), 197.

¹² Filip Šimetin Šegvić, „Fin de siècle Zagreb i kulturni prijelazi u Habsburškoj Monarhiji druge polovice 19. stoljeća“, *Godišnjak njemačke zajednice – DG Jahrbuch* (2017), 269–270.

¹³ Božena Vraneš Šoljan, „Croatian student societies in Vienna“, u *The Entangled Histories of Vienna, Zagreb and Budapest (18th-20th Century)*, ur. Iskra Iveljić (Zagreb: Filozofski fakultet, 2015), 360–361.

¹⁴ Isto, 366.

¹⁵ Stanislav Marijanović, *Fin de Siecle hrvatske Moderne* (Osijek: Revija - Izdavački centar Radničkog sveučilišta “Božidar Maslarić”, 1990), 59.

Kada je riječ o kontaktu s profesorima, ne može se ne spomenuti značaj praškoga sveučilišnoga profesora – Tomáša Garriguea Masaryka. On je poznat kao politički mentor niza generacija hrvatskih studenata Praškoga sveučilišta, a naročito one generacije koja je relegirana sa Zagrebačkoga sveučilišta, nakon paljenja mađarske trobojnice 1895. godine. Odgojio je naraštaj napredne omladine i usadio mu svoju političku misao tzv. *realne politike*, odnosno potrebe poduzimanja sitnih koraka na putu prema većemu cilju. Studenti su u Pragu imali i svoj časopis – *Hrvatska misao*. Ideja južnoslavenskoga ujedinjenja bila je tada osobito plodna, a postala je usporediva i s Masarykovom idejom „čehoslavizma“.¹⁶ Pod izrazitim je Masarykovim utjecajem Stjepan Radić iznio prethodno citiranu misao, o potrebi odlaska studenata u inozemstvo – osobito u Prag. U Beču su na hrvatske studente utjecali istaknuti pojedinci – profesori na Sveučilištu – poput Vatroslava Jagića, Milana Rešetara, Konstantina Jirečeka, Otta Wagnera i mnogih drugih. Vatroslav Jagić smatra se simbolom vrhunca Bečke slavističke škole (uz ostale znamenite profesore bečke slavistike onoga vremena, poput Bartolomeja Jerneja Kopitara, Franca Miklošića te već spomenuta Jiričeka). Njegovi su učenici u svoje krajeve prenosili kulturne tradicije Bečke slavističke škole, omogućavajući tako širok spektar kulturnoga širenja i razmjene.¹⁷ O Jagićevoj popularnosti govori i podatak da je u Beču, od 1872. do 1918. godine, najviše hrvatskih doktora znanosti dolazilo upravo s područja slavistike – njih čak 34.¹⁸ Na hrvatske su studente utjecali i njihovi kolege – primjerice, Hermann Bahr, koji je okupljao veći krug pristaša, nazvan i *Mladi Beč (Jung-Wien)*. Riječ je bila o kulturno-književnome pokretu mladih, koji se nadovezivao na noviju generaciju liberalno orijentiranih intelektualaca političara, a povjesničar Carl Schorske ovako ga definira: „*Jung-Wien* bio je književni pokret koji je oko 1890. stao osporavati moralistički nazor književnosti devetnaestog stoljeća, za volju socijalne istine i psihološke – osobito seksualne otvorenosti.“¹⁹ Dio takvih nazora prihvaćaju i hrvatski studenti koji borave u Beču, primjerice, Guido Jeny, Milivoj Dežman i Vilma Vukelić (kao đak privatnoga internata). Tako postaju glavnim posrednicima u *međugradskoj* komunikaciji, uvodeći u Zagreb i druge hrvatske gradove, prakse, pristupe i ideje koje su prihvaćali u Beču.²⁰ Vilma Vukelić u svojim prisjećanjima navodi bogat kulturni život i izloženost multikulturalnomu, slojevitom ambijentu Beča, kao najvažniju pozitivnu odliku boravka ondje, koji joj je teško padao.²¹

Mnogi su hrvatski pisci određeno vrijeme boravili u Beču. Primjerice, Milutin Cihlar Nehajev ondje studira kemiju. Boraveći u velegradu, on piše

¹⁶ Agičić, „Hrvatski studenti,“ 307; Agičić, *Hrvatsko-češki odnosi*, 141–156.

¹⁷ Horst Haselsteiner, *Ogledi o modernizaciji u Srednjoj Europi* (Zagreb: Naklada NAPRIJED, 1997), 249.

¹⁸ Iskra Iveljić, „Kroatische Eliten in Wien (1790-1918). Eine prosopographische Skizze,“ u *The Entangled Histories of Vienna, Zagreb and Budapest (18th-20th Century)*, ur. Iskra Iveljić (Zagreb: Filozofski fakultet, 2015), 482.

¹⁹ Carl E. Schorske, *Beč krajem stoljeća: politika i kultura* (Zagreb: Antibarbarus, 1997), 224.

²⁰ Šimetin Šegvić, *Patriotizam i bunt*, 129.

²¹ Vilma Vukelić, *Tragovi prošlosti* (Zagreb: Matica hrvatska, 2003), 226–227.

novelu *Veliki grad* (1902). Također se mogu spomenuti Milan Begović, koji u Beču studira romanistiku i slavistiku, Ksaver Šandor Gjalski, koji studira pravo, ali i ostali kulturni djelatnici, poput Branka Gavelle – kazališnoga ravnatelja i redatelja.²² Ovo su tek neka od brojnih imena koja pokazuju kako su studij ili boravak u Beču predstavljali zajedničku točku budućim vođama hrvatske kulturne scene – od književnosti i kazališta nadalje.

Osim u monarhijskim sveučilišnim središtima – Beču, Pragu, Grazu i Budimpešti – hrvatski su studenti primani i na druge institucije visokoga obrazovanja. U Münchenu se, pri Akademiji likovnih umjetnosti i pod utjecajem različitih učitelja, razvilo više generacija hrvatskih slikara, kojima pripadaju Menci Clement Crnčić i Nikola Mašić, a kasnije Josip Račić, Vladimir Becić i Miroslav Kraljević.²³

* * *

Aktivnost hrvatskih studenata koji su odlazili na školovanje u inozemstvo, bila je izrazito važna i utjecala je na prilike u hrvatskim zemljama. Stjecanjem kvalitetna obrazovanja, kakvo su pružala inozemna sveučilišta, politička djelatnost nije više bila zanimanje isključivo rezervirano za bogato građanstvo i plemstvo, već se i širi spektar stanovništva mogao uključiti u politiku. Studirajući u inozemstvu, studenti su usvajali razne srednjoeuropske političke, kulturne i druge ideje, koje su pri povratku prenosili na ostatak stanovništva, putem svojega novostečena statusa intelektualaca i pripadnika društvene elite. Nove su vidike stjecali djelujući u kontaktu sa svojim inozemnim kolegama ili profesorima, koji su promovirali nove ideologije, ideje, metode i svjetonazore. Putem srednjoeuropskih sveučilišta, mladi su se intelektualci iz hrvatskih zemalja imali priliku uključiti u bogat gradski kulturni, intelektualni i društveni život, stvarati veze i poznanstva, kao i biti na izvorištu ideja (npr. secesije i modernističkih tendencija oko 1900. godine). Hrvatski su studenti na inozemnim sveučilištima djelovali kao *prozor*, kroz koji su, iz razvijenijih zemalja Austro-Ugarske Monarhije u nerazvijene (usporede li se s ostalim zemljama) hrvatske zemlje, prolazili obrazovanje, ideje i nove političke ideologije, pritom znatno oplemenjujući hrvatsku kulturnu, intelektualnu i političku scenu. Oni su bili jedan od značajnih nositelja širenja srednjoeuropske kulture na prostor Hrvatske, stoga je njihova važnost u tome pogledu nezanemariva.

²² Iskra Iveljić, „Kroatische Eliten in Wien,“ 473–477.

²³ Vidi: Irena Kraševac, Petar Prelog, ur. *Hrvatsko slikarstvo i Akademija likovnih umjetnosti u Münchenu*. (Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2011).

Bibliografija

Izvori

Krizman, Bogdan. *Korespondencija Stjepana Radića*. Zagreb: Institut za hrvatsku povijest, 1972.

Radić, Stjepan. „Kulturna zadaća Čeha i Poljaka među Hrvatima.“ *Hrvatska Misao* 3 (1903-1904): 68–72.

Vukelić, Vilma. *Tragovi prošlosti*. Zagreb: Matrica hrvatska, 2003.

Literatura

Agičić, Damir. „Hrvatski studenti na češkom sveučilištu u Pragu.“ *Časopis za suvremenu povijest* 30/2 (1998): 291–314.

_____. *Hrvatsko-češki odnosi na prijelazu iz XIX. u XX. stoljeće*. Zagreb: Ibis grafika, 2000.

Ganza-Aras, Tereza. „Stav T. G. Masaryka prema hrvatskom i jugoslavenskom pitanju od kraja 19. stoljeća do 1918.“ *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru – razdio povijesnih znanosti* 21 (1995): 199–219.

Haselsteiner, Horst. *Ogledi o modernizaciji u Srednjoj Europi*. Zagreb: Naklada NAPRIJED, 1997.

Iveljić, Iskra. „Kroatische Eliten in Wien (1790-1918). Eine prosopographische Skizze.“ U *The Entangled Histories of Vienna, Zagreb and Budapest (18th-20th Century)*, ur. Iskra Iveljić, 457–499. Zagreb: Filozofski fakultet, 2015.

Kraševac, Irena, Petar Prelog, ur. *Hrvatsko slikarstvo i Akademija likovnih umjetnosti u Münchenu*. Zagreb: Institut za povijest umjetnosti, 2011.

Leček, Suzana. „Pokušaji smanjivanja nepismenosti u Bansknoj Hrvatskoj početkom 20. stoljeća.“ *Radovi zavoda za hrvatsku povijest* 26 (1993): 123–150.

Luetić, Tihana. „The Migration and Experiences of Croatian Students.“ U *The Entangled Histories of Vienna, Zagreb and Budapest (18th-20th Century)*, ur. Iskra Iveljić, 259–289. Zagreb: Filozofski fakultet, 2015.

Marijanović, Stanislav. *Fin de siecle hrvatske Moderne (generacije “mladih” i časopis “Mladost”)*. Osijek: Revija-Izdavački centar Radničkog sveučilišta “Božidar Maslarić”, 1990.

Roksandić, Drago. „Postoji li još uvijek Srednja Europa?“ *Historijski zbornik* 65/1 (2012): 187–201.

Röhrs, Hermann. „The Classical idea of the University – Its Origin and Significance as Conceived by Humboldt.“ U *Tradition and Reform of the University under an International Perspective*, ur. Herman Röhrs, 13–27. New York: Peter Lang Publishing, 1987.

Schorske, Carl E. *Beč krajem stoljeća: politika i kultura*. Zagreb: Antibarbarus, 1997.

Suppan, Arnold. „Bildungspolitische Emanzipation und gesellschaftliche Modernisierung.“ U *Wegenetz europäischen Geistes*, ur. Richard Georg Plaschka i Karlheinz Mack, 303–325. München: R. Oldenbourg Verlag, 1983.

Šimetin Šegvić, Filip. „Fin de siècle Zagreb i kulturni prijelazi u Habsburškoj Monarhiji druge polovice 19. stoljeća.“ U *Godišnjak njemačke zajednice – DG Jahrbuch*, ur. Renata Trischler, 265–283. Osijek: Njemačka zajednica – Zemaljska udruga Podunavskih Švaba u Hrvatskoj, 2017.

_____. *Patriotizam i bunt. Franjo Josip I, u Zagrebu 1895. godine*. Zagreb: Srednja Europa, 2014.

Vranješ Šoljan, Božena. „Croatian student societies in Vienna.“ U *The Entangled Histories of Vienna, Zagreb and Budapest (18th-20th Century)*, ur. Iskra Iveljić, 357–378. Zagreb: Filozofski fakultet, 2015.

Župan, Dinko. „Kulturni i intelektualni razvoj u Hrvatskoj u »dugom« 19. stoljeću.“ U *Temelji moderne Hrvatske*, ur. Vlasta Švoger i Jasna Turkalj, 273–308. Zagreb: Matica hrvatska, 2016.

Abstract

The main subject of this paper are Croatian students at Middle European colleges of the Habsburg Monarchy in the 19th century. Croatian and other South Slavic students commonly chose a big-city university in the Monarchy outside of their homeland as their place of study. The paper aims to portray the influence which these students had in a cultural exchange that took place between Croatia and the rest of the Habsburg Monarchy, and how that exchange influenced cultural and political advancement of Croatia.

Keywords

students, Croatian students, Central Europe, 19th century, culture